

SANDA BULGĂREAN
DANIEL ARDELEAN

MEMORATOR DE GEOGRAFIE

pentru pregătirea
examenului de bacalaureat

Ediția a II-a

Editura Paralela 45

Redactare: Mugur Butuza

Corectură: Bianca Vișan

Tehnoredactare & pregătire de tipar: Marius Badea

Design copertă: Mirona Pintilie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BULGĂREAN, SANDA

Memorator de geografie pentru pregătirea examenului de bacalaureat / Sanda Bulgărean, Daniel Ardelean. - Ed. a 2-a. - Pitești : Paralela 45, 2020

ISBN 978-973-47-3191-6

I. Ardelean, Daniel

913

Copyright © Editura Paralela 45, 2020

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

Cuprins

I. EUROPA ȘI ROMÂNIA.

ELEMENTE GEOGRAFICE DE BAZĂ	5
1. Spațiul românesc și spațiul european	5
Caracteristici geografice de ansamblu.	
Poziția geografică și limitele	5
2. Elemente fizico-geografice definitorii ale Europei și ale României	11
Relieful major – trepte, tipuri și unități majore de relief	11
Clima – factorii genetici, elemente climatice, regionarea climatică	37
Hidrografia – aspecte generale.	
Dunărea și Marea Neagră.....	45
Învelișul biopedogeografic.....	54
Resursele naturale	57
3. Elemente de geografie umană ale Europei și ale României	59
Harta politică a Europei. România ca stat al Europei	59
Populația și caracteristicile ei geodemografice	61
Sistemul de orașe	65
Activitățile economice	68
4. Țările vecine României	85

II. ROMÂNIA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ..... 92

1. Formarea Uniunii Europene și evoluția integrării europene	92
2. Caracteristici geografice, politice și economice actuale ale Uniunii Europene	93
3. Statele Uniunii Europene	95
4. România ca parte a Uniunii Europene.....	107

EDITURA PARALELA 45

I. EUROPA ȘI ROMÂNIA. ELEMENTE GEOGRAFICE DE BAZĂ

1. SPAȚIUL ROMÂNESC ȘI SPAȚIUL EUROPEAN

Caracteristici geografice de ansamblu. Poziția geografică și limitele

EUROPA

- Suprafața: 10,7 milioane km²;
- Populația: peste 700 milioane de locuitori.

Poziția geografică

- în emisfera nordică;
- formează împreună cu Asia o mare masă continentală numită Eurasia;
- limita dintre Europa și Asia o formează Munții Ural, fluviul Ural, Marea Caspică și Munții Caucaz;
- este încadrată de oceane și mări pe trei laturi:
 - la N: Oceanul Arctic, Marea Mânecii, Marea Nordului, Marea Norvegiei, Marea Barents, Marea Albă, Marea Baltică;
 - la V: Oceanul Atlantic, Golful Biscaya;
 - la S: Marea Mediteraneană cu mările mărginașe care-i aparțin (Marea Ligurică, Marea Tireniană, Marea Ionică, Marea Adriatică, Marea Egee), Marea Marmara, Marea Neagră cu Marea Azov.

Puncte extreme

- la N: 71°08' lat. N – Capul Nord/Nordkinn (în Norvegia);
- la S: 36° lat. N – Punta Marroqui (în Spania); 35° lat. N – I. Creta;
- la E: 67°30' long. E – nord-estul Munților Ural (în Rusia);
- la V: 9°34' long. V – Capul Roca/Cabo da Roca (în Portugalia).

Distanța dintre extremitățile nordică și sudică ale Europei este de cca. 4000 km.

Distanța dintre extremitățile vestică și estică ale Europei este de cca. 5000 km.

Țărmurile au o lungime totală de 43.000 km:

Caracteristici:

- sunt foarte crestate;
- sunt foarte variate (din punct de vedere genetic).

Articulațiile țărmurilor:

• **PENINSULE:**

- în N: Scandinavia, Iutlanda, Kola;
- în V: Bretagne;
- în S: Iberică, Italică, Balcanică, Pelopones, Crimeea.

• **INSULE:**

- în Oceanul Atlantic: Islanda, Arhipelagul Britanic (I. Marea Britanie, I. Irlanda, I-le Hebride), Arhipelagul Azore și Arhipelagul Madeira (Portugalia), Arhipelagul Canare (Spania);
- în Marea Mediterană: Baleare (Spania), Corsica (Franța), Sicilia și Sardinia (Italia), Creta, Ciclade, Sporade, Ionice, Rodos (Grecia), Malta, Cipru.

• **GOLFURI:**

- la Oceanul Atlantic: Biscaya;
- la Marea Baltică: Botnic, Finic, Riga;
- la Marea Mediterană: Lyon, Genova;
- la Marea Neagră: Odessa.

• **STRÂMTORI:**

- Skagerrak și Kattogat (leagă Marea Nordului și Marea Baltică), Callais (leagă Marea Mânecii și Marea Nordului), Gibraltar (leagă Marea Mediterană de Oceanul Atlantic), Bosfor și Dardanele (leagă Marea Neagră de Marea Mediterană), Kerçi (leagă Marea Neagră de Marea Azov).

Tipuri de țărături:

• ȚĂRMURI ÎNALTE:

- *țărătul cu riass* este specific masivelor muntoase vechi (hercinice) sau podișurilor ușor înălțate, alcătuite din roci rezistente la eroziune. Se caracterizează prin golfuri ramificate și înguste (rezultate prin adâncirea unor văi în masive vechi, reînălțate, invadate apoi de mare), axate pe cursurile inferioare ale râurilor. Se regăsește în nord-vestul Spaniei, în Peninsula Bretagne;
- *țărătul cu fiorduri* este specific regiunilor litorale înalte care au fost afectate de ghețarii pleistoceni. Fiordurile sunt vechi văi glaciare invadate de apele mării, cu aspectul unor golfuri înguste cu pereții înalți și abrupti. Adâncimea fiordurilor este uneori foarte mare, depășind în medie 200–300 m, ajungând chiar până la 1000 m (Sognefjord, 1308 m). Acest tip de țărăt apare în vestul Peninsulei Scandinave, Scoția, vestul Groenlandei, Islanda, Irlanda;
- *țărătul de tip dalmatic* sau țărătul cu structură longitudinală sau cu canale s-a format prin invadarea de către apele mării a unei regiuni formate din șiruri paralele de culmi (axate pe anticlinale) ce alternează cu văi și depresiuni (dezvoltate pe sinclinale). Ca urmare, culmile au devenit insule, iar în lungul văilor și depresiunilor s-au dezvoltat golfuri și canale. Se întâlnește pe litoralul estic al Mării Adriatice.

• ȚĂRMURI JOASE:

- *țărătul cu lagune* este caracterizat prin prezența cordoanelor de nisip care închid complet sau aproape complet golfurile marine, formându-se lacuri numite lagune, cu dimensiuni uneori de câțiva zeci sau sute de km². Se întâlnește pe țărătul românesc al Mării Negre, pe țărătul Mării Baltice, în nordul Poloniei;
- *țărătul cu limane* se formează în regiunile unde principala trăsătură este dată de sectoarele de limane formate în urma

CLIMA – FACTORII GENETICI, ELEMENTE CLIMATICE, REGIONAREA CLIMATICĂ

EUROPA

Factorii genetici ai climei

1. RADIAȚIA SOLARĂ:

- este determinată de poziția continentului pe Glob;
- determină caracterul temperat (în cea mai mare parte) și caracterul rece al climei (în partea nordică);
- valoarea radiației solare globale scade dinspre sud (130-140 kcal/cm²/an) spre nord (ajungând la valori de 70-80 kcal/cm²/an, în extremitatea nordică a continentului);
- influențează distribuția regimului termic.

2. CIRCULAȚIA GENERALĂ A MASELOR DE AER:

- este influențată de evoluția centrilor barici situați în exteriorul sau la marginea continentului.

3. CURENTUL ATLANTICULUI DE NORD:

- determină creșterea temperaturii aerului pe țărmurile vestice și nord-vestice ale Europei.

4. DESCHIDEREA LARGĂ A CONTINENTULUI SPRE OCEANUL ATLANTIC:

- favorizează pătrunderea maselor de aer oceanice spre centrul Europei;
- reduce amplitudinile termice diurne și pe cele anuale.

5. MAREA MASĂ CONTINENTALĂ DIN EST

- determină continentalismul temperaturii și al precipitațiilor.

6. MAREA MEDITERANĂ:

- influențează climatul din sudul Europei.

7. MAREA BALTICĂ:

- influențează climatul regiunilor învecinate (prin creșterea ușoară a temperaturii).

8. RELIEFUL:

- influențează climatul Europei prin altitudine, suprafață, expoziția și înclinarea versanților;

- valoarea radiației solare scade odată cu creșterea altitudinii reliefului;
- valoarea temperaturii scade odată cu creșterea altitudinii reliefului;
- cantitatea de precipitații crește odată cu creșterea altitudinii reliefului;
- la altitudini mari predomină precipitațiile sub formă de ninsoare.

9. FACTORII ANTROPICI:

- determină modificări ale elementelor meteorologice prin intervenția directă sau indirectă în compoziția aerului.

Elementele climatice

1. TEMPERATURA: valoarea medie anuală a temperaturii scade dinspre S spre N (18°C în S; 0°C în N Peninsula Scandinave; -5°C în NE continentului).

2. PRECIPITAȚIILE:

- valoarea medie anuală a cantității de precipitații:
 - crește odată cu altitudinea și scade dinspre V spre E;
 - variază și temporar (în V – repartizate pe parcursul întregului an; în centru și E – în special primăvara; în S – iarna).
- cea mai mică valoarea medie anuală a precipitațiilor (sub 500 mm/an) se înregistrează în nordul Mării Caspice și al Mării Negre;
- cele mai mari valori medii anuale ale precipitațiilor (peste 2000 mm/an) se înregistrează în zone din V Europei, Munții Alpi, Munții Caucaz.

3. VÂNTURILE (REGIMUL EOLIAN):

- predomină vânturile de vest;
- **vânturi locale:**
 - *Crivățul* (în E și NE Europei): este cald și uscat vara, uscat și rece iarna, spulberând zăpada;
 - *Austrul*: coboară de pe pantele Munților Dinarici și Balcani, fiind cald și uscat;
 - *Föehmul*: este un vânt cald și uscat ce coboară de pe versanții unor munți, topind zăpezile primăvara devreme;
 - *Bora*: este un vânt rece ce coboară spre Marea Adriatică, dinspre Alpii Dinarici;

- *Mistralul*: bate primăvara și vara dinspre Masivul Central Francez spre Marea Mediterană, având viteze mari;
- *Brizele marine*: se manifestă de-a lungul țărmurilor (până la cca. 30-40 km, depărtare de țărm) datorită diferențelor de temperatură și presiune între suprafețele de uscat și apă.

Regionarea climatică

1. CLIMATUL MEDITERANEAN

- este localizat în Europa Sudică, în jurul Mării Mediterane;
- este influențat de Marea Mediterană și prezența munților cu orientare V–E, care nu permit pătrunderea maselor de aer oceanice și a celor continentale;
- este caracterizat prin veri fierbinți și secetoase și ierni blânde și ploioase

2. CLIMATUL TEMPERAT-OCEANIC

- este localizat în vestul Europei, între aproximativ 40° și 70° lat. N;
- este influențat de Curentul Atlanticului de Nord și de vânturile de vest;
- se caracterizează prin veri răcoroase și ierni blânde;
- temperatura medie anuală are valori cuprinse între 8°C și 16°C;
- precipitațiile sunt bogate și cad tot timpul anului;
- ninsorile sunt rare;
- este frecventă ceața.

3. CLIMATUL TEMPERAT-CONTINENTAL

- este localizat în interiorul continentului, între 40° lat. N și 60° lat. N;
- este caracterizat prin veri foarte calde și ierni geroase;
- amplitudinile termice, între anotimpurile extreme, sunt mari;
- cantitatea de precipitații scade dinspre vest spre est, iar acestea cad în special primăvara.